

Seleucia

Sayı X - 2020

Olba Kazısı Serisi

Seleucia X

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Merih Ereğ
Doç. Dr. Deniz Kaplan
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Figen Çevirici Coşkun
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Muammer Ulutürk
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yeğin
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: 10

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarımı

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginkultursanat.com
e-mail: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Parkur Form Ofset Matbaacılık
Merkez San. Sit. 1341. Cad. No: 45
İvedik OSB, Yenimahalle - Ankara
Sertifika No: 42235

Dağıtım

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı 10 | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis

Fikret K. Yegül
9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Furuhan Caman
35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in The Light of Two Examples from The Museum of Silifke

Emel Erten
57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde

Lale Yılmaz - Halil Sözlü
75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz
97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce
127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile

Ölü Gömme Gelenekleri
Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period Tombs of Phocaea

Sabri Arıcı
155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir Mezar Steli

A Hellenistic Grave Stele from Mersin Museum
Ulus Tepebaş - Handegül Canlı
185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme Cam Buluntuları
Early Roman Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak
203

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped Tunnels in Pontos Region

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut
227

Bingöl Şerevdirin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock Settings of Bingöl Şerevdirin Plateau

Sırrı Tiryaki
251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Defnesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church

Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak
269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseler
The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz
297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir Patera
A Terracotta Handled Paterra with Ram Head from Miletus (Ionia)

Reyhan Şahin
329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Tryglyph-Metope Friezes from the Tarsus Museum

Gamze Evgen
355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
Some Observations on the Excavations in the Monastery of Olba

Murat Özyıldırım
375

Kitap Tanıtımı
Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity

Emel Erten
389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir Kemik Objeleri

Halil Özkan
395

PRAEFATIO

Seleucia Dergisi'nin 2020 yılı sayısını sizlere sunarken bunun dergimizin onuncu sayısı olduğunu da hatırlatmaktan mutluluk duymaktayız. Kısıtlı mali olanaklarımıza karşın, meslektaşlarımızın çalışmalarıyla bize verdikleri destek sayesinde aralıksız on yıl boyunca Seleucia'yı size ulaştırabildiğimiz için gururluyuz. Dileğimiz, Seleucia'nın yayın hayatını gelecekte de sürdürebilmesi ve eski çağ kültürleri ve uygarlıkları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların değerlendirmelerini, sonuçlarını nice yıllar boyunca sizlere sunmaya devam etmesidir. Bizi bugünlere taşıyan gelmiş geçmiş tüm sayıların yazarlarının, hakemlerinin, bilim kurulu üyelerinin ve yayıncılarının verdikleri emek için şükranlarımızı sunuyor; bizi her aşamada yüreklendiren okuyucularımızın da Seleucia'nın bugünlere ulaşmasındaki katkılarını unutmuyoruz.

Bu sayımızda her biri değerli meslektaşlarımız tarafından kaleme alınan on altı ayrı makaleye yer vermekteyiz. Bunlar, seramikten, cama; mimarlık ve plastikten, numizmatik ve gliptiğe Anadolu coğrafyasının sunduğu verilerin incelendiği çalışmalardır.

Seleucia bir yandan onuncu sayısı yayınlamakta olmasının mutluluğunu yaşamaktayken; diğer yandan da editörlerimiz Prof. Dr. Fikret Yegül ve Prof. Dr. Diane Favro'nun kazandıkları büyük başarıyı da sizlere duyurmak isteriz. Onların Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity başlıklı kitapları, ABD'de Amerikan Yayıncılar Birliği (AAP) tarafından verilen ve yıl içinde yayınlanan 700-800 kitabın yarıştığı PROSE Excellence büyük ödülünü 2020 yılında kazanan beş yapıttan biri seçildi; aynı zamanda kendi kategorisinde de birinci oldu. Söz konusu kitapla ilgili tanıtım yazısını Seleucia'nın bu sayısında bulabilirsiniz. Editörlerimizi hem böylesine değerli bir yapıtı bilim dünyasına kazandırdıkları için, hem de kazandıkları seçkin ödül nedeniyle candan kutluyor ve başarılarının devamını diliyoruz.

Seleucia'nın onuncu sayısını sizlere sunarken, bu sayıda çalışmalarını bizimle paylaşmayı tercih ettikleri için öncelikle yazarlarımıza teşekkür ederiz. Dergimize sunulan çalışmalarını titizlikle inceleyen; sahip oldukları birikimi kıymetli önerileriyle paylaşan hakemlerimizin katkısı bizim için unutulmazdır. Son olarak da bu sayının yayına hazırlanmasında emeği geçen grafiker İsmet Filizfidanoğlu'na ve Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları sahipleri Şükrü Devrez ve Engin Devrez'e şükranlarımızı sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

PREFACE

While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. Despite financial limitations, we are proud to have published ten issues, one each year, without any interruptions, a feat made possible with the invaluable support of our colleagues. We wish that *Seleucia* will endure and continue to publish issues containing valuable works on ancient cultures and civilizations for years to come. We would like to express our gratitude to all the contributors, referees, scientific committee members, and publishers of past and present issues, as well as to our readers for their continuous support and encouragement.

In this issue there are sixteen articles documenting and evaluating pottery and glass material, sculpture, numismatics, glyptics, and epigraphic evidence from archaeological sites in Anatolia.

In addition to the appearance of *Seleucia*'s tenth issue, we would like to announce that the book *Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity* by our editors Prof. Dr. Fikret Yegül and Prof. Dr. Diane Favro received the Prose Excellence Award from the Association of American Publishers (AAP) as the top reference book of 2020, chosen from among over 800 publications. You will find a review of the book within this issue of *Seleucia*. We would like to congratulate our editors for their success and thank them for presenting such a valuable account on Roman architecture and urbanism, including notably a lengthy chapter on the architecture of Asia Minor.

Finally, we wish to express our gratitude for our contributors and meticulous referees who worked hard for this issue as well as to graphic designer İsmet Filizfidanoğlu and our publishers Şükrü Devrez and Engin Devrez of Bilgin Culture and Art Publications.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi

Kasım Oyarçin* - Mehmet Tekocak**

Öz

Dağlık Cilicia Bölgesi'nin batı bölümünde yer alan Anemurium antik kentinde, günümüze kadar iyi korunmuş önemli Roma ve Erken Bizans Dönemi yapıları bulunmaktadır. Kentteki iyi korunmuş yapılardan biri de çalışma konumuzu oluşturan definelerin bulunduğu Nekropol Kilisesi'dir. Doğu-batı yönlü olan yapı, kentin kuzeyinde yer almakta olup nekropolis sahası içerisine inşa edildiği için Nekropol Kilisesi olarak adlandırılmıştır. Nekropol Kilisesi 2019 yılı kazı çalışmalarında kilise içerisinde, Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen 41 bronz sikke toplu bir şekilde bulunmuştur. Sikkelerin tamamı Heraclius'a ait olup, MS 610-618 yılları arasında darp edilmişlerdir. Büyük çoğunluğu Constantinopolis darphanesinde basılmış sikkelerin içerisinde, Heraclius'un altı farklı sikke tipinden yalnızca, birinci ve ikinci tip sikkelerine ait örnekler bulunmaktadır. Sikkelerin bir diğer özelliği de sekizi dışında tamamının, çoğunluğu Focas sikkeleri olmak üzere, önceki imparatorlara ait sikkelerin üzerine tekrar darp edilmiş olmalarıdır. Heraclius Definesi sikkelerinin; hem Focas ve Heraclius arasındaki iktidar mücadelelerinin, hem de Dağlık Cilicia Bölgesi'ndeki, Sasani akınlarının sikke buluntularına yansımalarının güzel bir örneğini oluşturan, numismatik verilerden biri olduğu söylenebilir. Heraclius Definesi'ne ait sikkeler; kilise içerisinde ele geçirilen az sayıda sikke definelerinden biri olması ve yapıdaki diğer kalıntı ve buluntularla birlikte değerlendirildiğinde, kilisenin tahribat evresi hakkında da bilgiler sunması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

* Dr. Öğr. Üyesi Kasım Oyarçin, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Samsun, TÜRKİYE. E-posta: kasimoyarcin@gmail.com
orcid no: 0000-0001-5994-8638.

** Prof. Dr. Mehmet Tekocak, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Konya, TÜRKİYE. E-posta: mtekocak@yahoo.com. orcid no: 0000-0002-6923-4230.

Anahtar Sözcükler: Dağlık Cilicia, Anemurium, Heraclius, Erken Bizans Kilisesi, Sikke, Define.

A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church

Abstract

In the ancient city of Anemurium, located in the western part of the Rough Cilicia Region, there are important Roman and early Byzantine structures that have been well preserved. One of the best preserved buildings in the city is the Necropolis Church, in which the hoard that is the subject of this study was found. The building, which extends from east to west, is located in the northern part of the city and was named the Necropolis Church owing to the fact that it is located in the Necropolis area. During the excavations conducted in the church in 2019, 41 bronze coins dating to the early Byzantine period were found collectively. All of the coins were found to be the coins of Heraclius and had been minted between AD 610-618. The coins, most of which had been minted in the Constantinople mint, consisted of only the type first and type second coins out of the six different types. Another feature of the coins was that all except eight had been overstruck on the coins of previous emperors, with the majority being on Focas coins. It can be said that the coins found in the Heraclius hoard are numismatic data that is a good example of the reflection of both the power struggle between Focas and Heraclius and the effects of Sassanian attacks on the Rough Cilicia Region on the coins. The coins of the Heraclius hoard are extremely significant in regards to the fact that they were among the few coin hoards obtained from inside the church and that when evaluated with the rest of the remains and findings found within the structure they offer important information on the destruction phase of the church.

Key Words: Rough Cilicia, Anemurium, Heraclius, Early Byzantine Church, Coin.

Dağlık Cilicia Bölgesi'nin önemli liman kentlerinden birisi olan Anemurium, günümüzde Mersin ili, Anamur ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Lev. 4). Anemurium, Anadolu'daki diğer antik kentlerle kıyaslandığında neredeyse tüm yapıları ayakta olan nadir yerleşimlerden

birisidir¹ (Lev. 5). Kentte, günümüze kadar iyi korunmuş yapılardan biri de çalışma konumuzu oluşturan definenin bulunduğu Nekropol Kilisesi'dir². Doğu-batı yönlü olan yapı, kentin kuzeyinde yer almakta olup nekropolis sahası içerisine inşa edildiğinden dolayı Nekropol Kilisesi olarak adlandırılmıştır³. Nekropol Kilisesi'nde arkeolojik kazılara 1973 yılında başlanmıştır; 1975, 1976, 1978 ve 1987 kazı sezonlarında da devam ettirilmiştir⁴. Uzun bir aradan sonra kentte 2016 yılında restorasyon, konservasyon ve çevre düzeni ağırlıklı olmak üzere çalışmalara yeniden başlanmıştır olup söz konusu çalışmalar halen kesintisiz olarak devam etmektedir⁵. MS 4. yüzyılın sonunda bazilikal planda inşa edilen Nekropol Kilisesi'nin; MS 660 civarında terkedildiği, bu tarihten sonra da muhtemelen bir mezarlık alanı olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir⁶.

Heraclius Definesi, 2019 yılı Anemurium Nekropol Kilisesi kazı çalışmaları sırasında yapının *baptisterium* (vaftizhane) bölümünün batı girişi ile kilisenin kuzey duvarının dışarıda kesiştiği yerde toplu bir şekilde ele geçmiştir (Lev. 6-7). 41 adet bronz sikkeden oluşan definenin; 1'i; MS 610 yılında Heraclius adına basılan consul sikkesiye⁷, geri kalan

1 MS 6. yüzyılın sonlarına kadar refah düzeyi yüksek bir kent olan Anemurium, MS 580 yılında bölgede olan bir depremin ve sonrasında gerçekleşen Sasani akınlarının olumsuz etkilerine maruz kalmış, MS 7. yüzyılda siyasi ve ekonomik yönden eski gücünü kaybetmiştir. Bizans Dönemi'nde Anemurium hakkında bilgi için bkz: Russell 1976, 2-20; Russell 1980b, 31-40; Russell 1987, 19-23; Russell 1989, 1621-1637; Russell 2001, 47-71; Russell 2002, 221-228; Pilhofer 2011, 207-226.

2 Tekocak vd. 2019, 522.

3 Tekocak 2019, 214.

4 Nekropol Kilisesi Kazıları için bkz: Russell 1975, 126; Russell 1977, 138; Russell 1979, 3-5; Russell 1980a, 267-270; Russell 1988, 261-270.

5 2016 yılında Prof. Dr. Mehmet TEKOC AK'ın bilimsel danışmanlığında Anamur Müzesi ile birlikte müze katılımlı olarak başlayan kazı çalışmaları, 2018 yılından bu yana Bakanlar Kurulu Kararlı kazı statüsü altında sürdürülmektedir.

6 Nekropol Kilisesi hakkında bilgi için bkz: Russell 1989, 1621-1637; Hill 1996, 94-96; Tekocak 2017, 134-136. Bölgede son zamanlarda kazısı yapılan Olba Manastırı Kuzey Kilisesi de, Anemurium Nekropol Kilisesi ile benzer şekilde bazilikal plan tipindedir. Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nin de kullanım dönemi için MS 5.-6./7. yüzyıllar önerilmektedir. Bunu hem Hristiyanlık kaynakları hem de arkeolojik buluntular (Heraclius Dönemi sikkeleri, mimari plastik taş eserler) kanıtlamaktadır. Olba Manastırı Kuzey Kilisesi için bkz: Özyıldırım - Yeğin 2018, 165-190; Cilicia ve Isauria Bölgelerinde kilise inşa faaliyetleri hakkında bkz: Özyıldırım - Yeğin 2019, 264-279.

7 İmparator Focas'ın yönetimine, Carthage *eksarhı* Heraclius ve daha sonra Bizans İmparatoru olacak oğlu Heraclius, isyan etmiş ve kendi adlarına MS 608-610 yılları arasında sikkeler darp ettirmişlerdir. Bu sikkelere consul sikkeleri adı verilmektedir.

40 sikke ise; Heraclius'un imparatorluğunun ilk sekiz yılına aittir. MS 610-618 yılları arasında basılan sikkelerin tamamı 1 *follis* (40 *nummia*) değerindedir (Lev. 1). Sikkelerin darphanelere göre dağılımına bakıldığında; Alexandretta (1), Constantinopolis (29), Cyzicus (2), Nicomedia (7) örnekle temsil edilirken, 2 sikkenin ise darphanesi okunamamaktadır (Lev. 2). Darphanelere göre dağılımda dikkati çeken ilk konu, bölgeye yakın önemli bir imparatorluk darphanesi olan Antiochia'ya ait sikke örneğinin bulunmayışıdır. Bunun nedeni de MS 610-611 yılında Sasaniler'in, Antiochia'yı ele geçirmiş olması ve Heraclius Dönemi'nde Sasani işgali altındaki Antiochia Darphanesi'nde sikke darbının durmuş olmasıdır⁸.

Anemurium Heraclius Definesi, sikkeleri ikonografik olarak ön yüzlerine göre iki farklı tipe ayrılmaktadır⁹. Birinci tipin ön yüzünde; imparator, tüy sorguçlu miğferli ve zırlı büstü ile cepheden, sol elinde kalkan, sağ elinde haç tutarken veya babası ile cepheden büstleriyle, sakallı, taçsız, consul elbisesi giyimli olarak betimlenmişlerdir (Lev. 8; Kat. No. 1-7, 31, 38-39). İkinci tipin ön yüzünde ise iki imparator cepheden; Heraclius solda ayakta taçlı ve askeri elbiseli, uzun sakallı, sağ elinde uzun haç tutarken, ardılı olan ortak imparator Heraclius Constantinus sağda daha kısa boylu, kısa sakallı, taçlı ve chlamys giyimli, elinde haçlı globusla tasvir edilmiştir (Lev. 8; Kat. No. 8-30, 32-37, 40-41). Katalogdaki tüm sikkelerde, MS 538-539 yıllarından itibaren, sikkelerin arka yüzdeki değer işaretlerinin sağ boşluğunda yer almaya başlayan iktidar yılını gösteren Latince sayılar bulunmaktadır¹⁰. Sikkelerin sağ boşluğunda yer alan bu sayılar, sikkelerin basıldığı tarihi kesin olarak vermesi açısından oldukça önemlidir. Tahta çıkış yılı ile birlikte, genellikle ANNO (yıl) lejandı da görülmektedir¹¹. Defineyi oluşturan sikkelerin tamamında, imparatorun kaçınıcı tahta çıkış yılında basıldığını gösteren Latince rakamlar okunabilmektedir. Sikkelerin darp edildiği tarihlere bakıldığında; MS 610 ve 618 yılları arasındaki kısa bir

Define içerisinde tek örnekle temsil edilen bu sikkenin ön yüzünde; solda İmparator Heraclius, sağda Carthage *eksarhı* babası Heraclius'un büstü cepheden, her ikisi de sakallı, taçsız, consul elbisesi giyimli olarak betimlenmişlerdir bkz: DOC II/I, 207-208; Grierson 1950, 71-93; Mitchell 2016, 613; Ostrogorsky 2017, 79.

8 DOC II/I, 40; Dignas - Winter 2007, 117.

9 DOC II/I, 226-230; Demirel Gökalp - Kılıç 2011, 253-254.

10 Grierson 1999, 18-19; Harl 2002, 10.

11 Tekin 2000, 23.

dönemde basıldıklarını ve büyük bir bölümünün (% 76), MS 613-614 yıllarında darp edildikleri görülmektedir (Lev. 1).

Heraclius, MS 610 yılında, iktidarı ele aldığı anda imparatorluk, iktisadi ve mali açıdan çökme noktasına gelmiş, ücretle asker toplamaya dayanan ordu düzeni para bulunmadığından dolayı işlemez hale gelmişti¹². Savaşlar ve siyasi krizler, Bizans İmparatorluğu'nun ekonomisini dolayısıyla sikke sistemini etkileyerek gelişimini de engellemiştir¹³. Heraclius Dönemi'nde Constantinopolis Darphanesi'nde, değerli madenden yapılmış kutsal objeler toplanıp tekrar dökülerek, *solidus*lar ve *hexagram*lar bastırılmıştır¹⁴. Bronz sikkeler ise çoğunlukla daha önceki imparatorlara ait bronz sikkelerin üzerine, üstün körü bir şekilde tekrar bastırılmıştır¹⁵. Anemurium Heraclius Definesi'nde de, bu şekilde önceki imparatorun sikkeleri üzerine darp edilmiş otuz üç sikke örneği bulunmaktadır (Lev. 3). Bu sikkelerin, yirmi dört adedinin Focas sikkесinin üzerine darp edildiği tespit edilmiştir (Lev. 9-10). Yine çift darplı olduğu anlaşılan ancak önceki darbına ait izleri imparatorunu belirlemeye yeterli olmayan dokuz sikkenin yanı sıra, sekiz sikke de ise, çift darp olduğuna yönelik herhangi bir ize rastlanmamıştır. Üzerine Heraclius'un birinci ve ikinci tip sikkelerinin basıldığı Focas sikkelerinin tarihi okunabilen örneklerine bakıldığında, birçoğunun MS 606-608 yılları arasında darp edildikleri görülmektedir (Bu örnekler için bkz: Lev. 8; Kat. No. 8, 19-20, 28). Heraclius'un, sirkülasyonda çok kalmamış ve aşınmamış sikkelerin üzerine, imparatorluğun siyasi ve ekonomik durumunun kötü olmasına rağmen, üstün körü de olsa kendi, babası ve oğlunun resimlerinin olduğu sikkeler bastırması, Bizans İmparatorluğu'ndan, Focas'ın izlerini silmeyi ve kendi iktidarını güçlendirmeyi istemesine bağlanabilir¹⁶. Anemurium Heraclius definesi

12 Ostrogorsky 2017, 86; Diehl 2010, 52.

13 Harl 1996, 199.

14 Harl 1996, 200; Grierson 1999, 13; Ünal 2012b, 9.

15 DOC II/I, 22, 218-219; Harl 2002, 9.

16 Erken Bizans Dönemi'nde, imparator değiştiğinde, önceki imparatorlara ait sikkelerin tedavülünden kaldırılması gibi bir yöntem uygulanmamıştır. Heraclius Dönemi'nde bile halk, sirkülasyondaki Anastasius Dönemi'nde darp edilmiş sikkeleri kullanabilmekteydi. Anastasius ve Heraclius Dönemleri arasında tarihlenen 355 bronz sikkeden oluşan Khirbat Dubel Definesi (bkz: Mosser 1935, 45) ve Sardis Artemis Tapınağı kazılarında II. Iustinus ve Heraclius arasında tarihlenen 216 sikkeden oluşan define (bkz: Bell 1916, VIII-IX) veya aynı konteks içerisinde geçen Anastasius ve Heraclius sikkeleri gibi bu bilgiyi destekleyen çok sayıda arkeolojik veri bulunmaktadır. MS 7. yüzyılın ortasından,

gibi, Sardis¹⁷ ve Syria'daki Tell Bisa¹⁸ definelerinde de, Heraclius Dönemi sikkelerinin çoğunluğu MS 613-614 tarihleri arasında basılmıştır. Söz konusu definelerdeki Heraclius sikkelerinin darp tarihlerinin, Anemurium Heraclius definesindeki gibi MS 613-614 tarihleri arasına yoğunlaşması ve erken dönem darplarının çoğunluğunun çift darplı sikkelerden oluşması, Heraclius'un iktidarının ilk on yılında, sonraki iktidar yıllarına oranla daha yoğun bir şekilde, önceki imparatorlara ait sirkülasyondaki ulaşabildiği tüm sikkeleri toplattırarak kendi adına yeniden bastırıldığı düşüncesini desteklemektedir¹⁹.

Heraclius Dönemi'nde bronz sikkelerin aynı birimlerde olsalar da, önceki imparatorların sikkelerinin üzerine tekrar darp edilerek tedavüle sürülmeleri nedeniyle çaplarında ve ağırlıklarında belirli bir standart bulunmamaktadır²⁰. Bununla birlikte, define içerisindeki en küçük çapta ve ağırlıktaki sikke ile en büyük çapta ve ağırlıktaki²¹ sikkelerin

---

MS 9. yüzyılın ortalarına kadar olan zaman dilimini kapsayan Bizans Karanlık Çağı olarak adlandırılan dönem içerisinde, Anadolu'da bronz sikke buluntularında belirgin bir azalma görülmektedir. Sasani, Avar, Slav, Goth ve Arap istilaları nedeniyle sikke basımının oldukça azaldığı bu yaklaşık iki yüzyıllık dönemde de, imparatorluk genelinde yaygın olarak önceki imparatorlara ait sikkeler kullanılmıştır. Bu durumun aksine Heraclius, Sasani savaşları nedeniyle imparatorluğun ekonomik durumunun çöküş içerisinde olduğu bir dönemde, Bizans Karanlık Çağı'ndaki gibi önceki dönem imparatorlarına ait sikkelerin tedavüle kalmasını tercih etmeyip, Focas başta olmak üzere önceki imparatorların sirkülasyondaki bronz sikkelerini bile toplattırarak üstün körü de olsa kendi sikkelerini darp ettirmeyi tercih etmiştir. Heraclius'un oldukça düşük alım gücüne sahip sikkeleri yeniden bastırmasını, Focas'ın imparatorlukta izlerini silerek, taraftarlarının ayaklanarak kendini tahttan indirme girişiminde bulunmalarının önüne geçme, dolayısıyla kendi iktidarını koruma düşüncesine bağlanabilir. Heraclius'un çift darplı sikkelerindeki yoğunluğun, Anemurium Heraclius definesinde de olduğu gibi, iktidarının erken yıllarına tarihlenen sikkelerinde olması da bu görüşü desteklemektedir (bkz: DOC II/I, 218). Heraclius'un ve Carthage *eksarhı* babasının, Focas'ın yönetimine isyan ettiği MS 608-610 yılları arasında kendi adlarına sikkeler bastırması olmaları da Heraclius'un, sikkeleri önemli bir propaganda aracı olarak gördüğüne işaret etmektedir (bkz: DOC II/I, 207-208; Grierson 1950, 71-93).

17 Bell 1916, VIII-IX.

18 Leuthold 1952-53, 34-45.

19 DOC II/I, 218.

20 Harl 1996, 200.

21 British Museum ve Dumbarton Oaks Collection kataloglarındaki; Focas Dönemi'ne ait bronz sikkelerin ortalama ağırlığı 11,50 gr. iken, en yüksek sikke ağırlığı 14,30'dır. Heraclius Dönemi birinci ve ikinci tip sikkelerinin ortalama ağırlıkları 11,00 gr. civarındayken, en yüksek ağırlık 14,60 gr.'dır (DOC II/I, 23). Anemurium Heraclius definesi içerisindeki sikkelerin ise, çapları 28-39 mm, ağırlıkları ise 9,31-13,63 gr. arasında değişmektedir.

çift darplı olması ve bu sikkelerin ilk darplarının, Focas Dönemi'ne ait olması, *folli*lerin, Heraclius Dönemi öncesinde çap ve ağırlıklarında standart normlarını kaybettiği bilgisini doğrulamaktadır²².

Anemurium kentinde Heraclius Definesi dışında, 1976 yılı hamam kazılarında, otuz yedi sikkeden oluşan bir Erken Bizans Definesi daha ele geçmiştir. Definedeki sikkelerin, Tiberius Constantinus Dönemi'ne tarihlenen biri dışında, tamamının Mauricius Tiberius Dönemi'ne tarihleniyor olması nedeniyle Russell tarafından, Mauricius Tiberius Definesi olarak adlandırılmıştır²³. Sikkelerin, otuz dördü 1 *folli*, üçü de *yarım folli* değerindeyken, darphanelere göre dağılımı; Constantinopolis (15), Antiochia (14), Nicomedia (5), Cyzicus (2) ve Thessalonica (1) şeklindedir. Heraclius Definesi ile Mauricius Tiberius Definesi karşılaştırıldığında her iki sikke definesinin de, gömüldüğü dönemdeki imparatora ait sikkelerden oluştuğu söylenebilir. Bir başka ortak özellikleri de sikkelerin birimlerinin tamamına yakınının 1 *folli* değerinde olmasıdır. Anemurium'da bulunan iki defineden; Heraclius Definesi'nin tamamı *folli*, Mauricius Tiberius Definesi'nin ise, % 92'si *folli* birimli sikkelerden oluşmaktadır. Sikkelerin darphanelere göre dağılımında ise, Mauricius Tiberius Definesi'nde, Antiochia Darphanesi'nin temsil oranı oldukça yüksekken Heraclius Definesi sikkelerinin darp edildikleri tarihte Antiochia Darphanesi'nin kapalı olması nedeniyle, bu darphaneye ait örnek bulunmamaktadır. Heraclius Definesi'nde olduğu gibi, Dağlık Cilicia'daki yayımlı kazı buluntuları olan Kelenderis²⁴, Olba²⁵ ve Elaiussa Sebaste²⁶ örneklerine bakıldığında, Antiochia Darphanesi'nin kapatılması sonrasında, bu kentlerde ele geçen sikkelerde Constantinopolis Darphanesi'nin temsil oranında belirgin bir yükseliş görülmektedir. Bu artış bize, Dağlık Cilicia Bölgesi'nde, MS 610 yılında Antiochia Darphanesi'nin kapatılmasından sonra²⁷ her ne kadar bölge içerisinde yeni darphaneler açılmış olsa da²⁸, sikke

22 DOC II/I, 22.

23 Russell 1983, 119-131.

24 Oyarçin 2015, 239-264.

25 Sariiz 2014, 47-48.

26 Tekin 1999a, 321-323; Tekin 2003, 541-556.

27 DOC II/I, 40.

28 Grierson 1951, 56-58; DOC II/I, 39; Hild - Hellenkemper 1990, 43; Harl 2002, 17; Lieu - Greatrex 2005, 195; Erten vd. 2012, 548.

ihtiyacının büyük bir bölümünün, Constantinopolis Darphanesi'nden karşılandığına işaret etmektedir²⁹.

Cilicia Bölgesi'nde gömü tarihi Heraclius Dönemi'ne ait yayımlı bronz sikke definesi bulunmazken, 2 altın sikke definesi yayımlanmıştır. Definelerden ilki 1997 yılında Mersin ili, Erdemli ilçesi Küstüllü Köyü'nde bulunmuştur. 48 sikkeden oluşan definenin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında; I. Iustinianus (3), II. Iustinus (1), II. Tiberius (1), Mauricius Tiberius (6), Focas (34) ve Heraclius (3) sikkıyla temsil edilmektedir³⁰. Bir diğer define ise, 2000 yılında Silifke'nin Ekşiler Köyü'nde bulunmuştur. 10 altın sikkeden oluşan küçük bir definenin imparatorlara göre dağılımı; II. Iustinus (1), II. Tiberius (2), Mauricius Tiberius (2), Focas (1) ve Heraclius (3) şeklindedir³¹. Küstüllü ve Silifke Ekşiler Köyü define sikkelerinin en geç tarihlilerinin MS 610-613 yıllarında darp edilmiş olmalarından yola çıkılarak, gömü tarihlerinin Anemurium Heraclius Definesi ile oldukça yakın olduğu söylenebilir.

Anemurium Heraclius Definesi ile karşılaştırılabilecek Cilicia Bölgesi dışındaki Bizans sikke definelerine bakıldığında; Khirbat Dubel Definesi, Anastasius ve Heraclius Dönemleri arasına tarihlenen 355 bronz sikkeden oluşmaktadır. Define içerisinde 39 Heraclius Dönemi sikkesi bulunmakta olup en geç tarihli MS 612 yılında darp edilmiştir³². Sardis'te Artemis Tapınağı kazılarında da Heraclius Dönemi'nde gömülmüş en geç tarihli MS 615 yılına ait 216 sikkeden oluşan bir Erken Bizans definesi ele geçirilmiştir. Sikkelerin imparatorlara göre dağılımı; II. Iustinus (5), Mauricius Tiberius (6), Focas (2) ve Heraclius (203) şeklindedir³³. Sardis'te bu define dışında

29 Seleucia darphanesi MS 616-617, Isauria darphane ise MS 617-618 yılları arasında yoğun olarak sikke basmıştır (bkz: Grierson 1951, 56-58). Anemurium Heraclius definesi sikkelerin ise, 39'u (yaklaşık % 95'i), MS 616 yılı öncesinde darp edilmiştir. Define içerisinde bölgede yeni açılan darphanelere ait sikke örneğinin bulunmaması, definedeki sikkelerin büyük çoğunluğunun, bu darphanelerin aktif olarak çalıştığı tarih öncesinde darp edilmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

30 Tekin - Ünlü 1998, 279-285.

31 Define içerisinde 10 sikke bulunmasına rağmen katalogda 9 sikke yer almaktadır. Katalog incelendiğinde 5 nolu sikkeden sonra 7 nolu sikkeye geçildiği görülmektedir. Katalog 5 nolu sikke Mauricius Tiberius, 7 nolu sikke ise, Focas sikkesidir. Bu durumda olasılıkla katalog 6'da yer alması gereken sikkenin bu iki imparatorun birine ait olduğu söylenebilir. Silifke Ekşiler Köyü definesi için bkz. Öztürk 2002, 119-126.

32 Mosser 1935, 45.

33 Bell 1916, VIII-IX.

tamamı Heraclius Dönemi'ne ait en geç tarihlisi imparatorun 4. yılında darp edilmiş, 6 sikkeden oluşan küçük bir define³⁴ ve İzmir'de, en geç tarihlisi MS 615 yılına ait, 18 bronz sikkeden oluşan Heraclius Definesi de yayımlanmıştır³⁵. Tralleis antik kentinde ise, Heraclius Dönemi'ne tarihlenen iki altın define bulunmuştur. İlki Anastasius'dan Heraclius'a kadar 59 *solidus*; ikincisi, II. Tiberius'dan Heraclius'a kadar 216 *solidus* içeren definelerin, MS 615-618 tarihleri arasında Sasani akınlarının etkileriyle gömülmüş olabileceği düşünülmektedir³⁶. Bu defineler dışında Yunanistan ve Batı Anadolu'da, Solomos, Atina, Nea Ankhialos, Khalkis, Thasos, Çatalca, Lesbos ve Rodos'ta Heraclius Dönemi'ne tarihlenen defineler bulunmuştur³⁷. Syria'da; Tell Bisa³⁸, Coele Syria³⁹ ve Beirut'ta⁴⁰ da en geç tarihlisi Heraclius Dönemi'ne ait bronz sikke defineleri yayımlanmıştır.

Heraclius Dönemi'ne tarihlenen define sayısının Erken Bizans Dönemi'ndeki diğer imparatorlara oranla belirgin bir şekilde fazla olması, Sasaniler'in söz konusu kentlerde oluşturduğu tahribatı gösteren en önemli arkeolojik verilerdendir. Cilicia Bölgesi'ndeki; Kelenderis, Olba ve Elaiussa Sebaste kazıları Erken Bizans sikke buluntuları içerisinde de, Heraclius Dönemi sikkelerinde görülen yoğunluk ve belirli bir dönemde savaşın etkisiyle azalma, Sasanilere karşı Cilicia'da yapılan savaşlara ve bunların sonuçlarına bağlanmaktadır⁴¹. Cilicia Bölgesi kazı buluntuları dışında, Sasani savaşlarının sikke buluntularına etkisi, Pamphylia⁴², Karia⁴³, Ionia⁴⁴ ve Lydia Bölgesi⁴⁵ sikke buluntuları içerisinde de görülmektedir.

---

34 Metcalf 1962, 23.

35 Bridge - Whitting 1966, 131-132.

36 Grierson 1965, 217-218.

37 Metcalf 1962, 14.

38 Leuthold 1952-53, 34-45.

39 Bates 1968, 67-111.

40 Metcalf 1975, 109-137.

41 Foss 1990, 721-747; Kaegi 2000, 58-60; Kaegi 2003, 122; Oyarçin 2010, 73; Sariz 2014, 79; Demirel Gökalp 2015, 851; Ostrogorsky 2017, 95.

42 Tek 2015, 123-136.

43 Tek vd. 2019, 185-186.

44 Foss 1979.

45 Bell 1916, VIII-IX.

MS 613-615 yıllarında Cilicia Bölgesi'nin büyük bir bölümü Sasani egemenliği altına girmiştir⁴⁶. Ancak Heraclius'un bölgedeki askeri varlığını güçlendirmek için Seleucia'da kurduğu darphane MS 616-617, Isauria'da kurduğu darphane ise MS 617-618 yılları arası sikke basmıştır⁴⁷. Heraclius Definesi sikkelerinin en geç tarihlisinin MS 618 yılına tarihlenmesi de, Anemurium ve *territorium*'undaki kentlerde Bizans hakimiyetinin devam ettiğini destekleyen numismatik verilerden biri olmuştur. Buna ek olarak, definenin buluntu yeri⁴⁸ ve gömüldüğü dönemdeki değeri⁴⁹ gibi özellikleri⁵⁰ düşünüldüğünde, sikkelerin kilise faaliyet halindeyken, *baptisterium* (vaftizhane) girişinde gömülmüş olma ihtimali oldukça düşüktür. Buna karşın define, MS 618 yılında Sasani akınları sonucu kentte oluşan bir tahribatı akla getirmektedir. Anemurium antik kentinde önceki yıllarda yapılan kazı çalışmalarında ele geçen sikke buluntularına bakıldığında, MS 660 yıllarına kadar sikke buluntularında bir kesilme görülmemektedir⁵¹. Sonuç olarak Anemurium Heraclius Definesi; MS 618 civarında Sasaniler'in, Anemurium'da ve dolayısıyla Nekropol Kilisesi'nde yaptığı tahribat evresini temsil eden önemli arkeolojik verilerden biri olduğu söylenebilir. Ancak tüm bunlara karşın Anemurium kazısı sikke buluntularında MS 660 yılına kadar bir kesilme olmaması, MS 618 sonrası kentte bir Sasani hakimiyetinin söz konusu olmadığını ve Bizans hakimiyetinin devam ettiğine işaret etmektedir⁵².

46 Sebeos 1998, III, 34, 115; Foss 1975, 723; Reinink - Stolte 2002, 2-3.

47 Grierson 1951, 56-58; DOC II/I, 39.

48 Kilise içerisinde bulunan define örnekleri oldukça azdır ve genellikle yapının tahribat dönemini temsil etmektedir. Kilise içerisinde bulunan Anadolu'da yayımlanmış tek define örneği için bkz: Ünal 2018, 147-161.

49 Definedeki sikkelerin her ne kadar tamamı Bizans bronz sikkelerinin en büyük birimi olan 1 *folles* değerinde olsalar da, gömüldüğü dönemde, günlük kullanım amaçlı olarak birçok kişinin üzerinde taşıyabileceği, Bizans altın sikkelerinin ana birimi olan *solidus*'un üçte biri değerindeki *tremissis*'ten daha düşük alım gücüne sahip sikkelerden oluşmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Hendy 1985, 477-478.

50 Heraclius definesi gömüldüğü dönemin sikke sirkülasyonunu simgelemesi bakımından panik definesi grubuna girmektedir. Definelerin terkedilme koşullarına ve bu koşulların oluşma durumuna göre sınıflandırılmaları için bkz: Morrisson 2002, 115.

51 Russell 2001, 61-62; Russell 2002, 222.

52 2016 yılından bu yana yürütmekte olduğumuz kazılarda elde edilen yeni buluntu ve kalıntılar ışığında Anemurium antik kentinin bölgedeki konumu, iç ve dış siyasi durumu ile ilgili daha kapsamlı bir yayın düşünüldüğünden, bu çalışmada kentin 7. yüzyıldaki konumuyla ilgili daha fazla ayrıntıya yer verilmemiştir.

Katalog⁵³

İmparatorsuz Dönem MS 608-610

Alexandretta

Follis

Tip I

MS 610

Öy: dm NERACLI - O CONSUL II; Solda Heraclius, sağda babasının büstü cepheden, her ikisi de sakallı, taçsız, consul elbisesi giyimli. Başları arasında haç var.

Ay: M, solda A/N/N/O, üstte haç, sağda yıl rakamı, aşağıda officina harfi, Kesimde: [ ]ANΔ

Ref: DOC II/I, 16; Sear 2006, 722, Demirel Gökalp 2009, 332.

1*. AE, 29 mm., 10.17 gr, Ky. 6, tarih: X/III, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.016.

Flavius Heraclius MS 610-641

Constantinopolis

Tip I

Follis

MS 611-612

Öy: dN HRACLI-PERP AVC; Heraclius'un büstü; cepheden, kısa sakallı, pendilialı taçlı, zırhlı ve paludamentumlu. Sağ elinde haçlı globus, sol elinde kalkan.

Ay: M, solda A/N/N/O, üstte haç, sağda yıl rakamı, aşağıda officina harfi, Kesimde: CON

Ref: DOC II/I, 69-71; BMC I, 109-115; MIB III, 158; Sear 2006, 804; Demirel Gökalp 2009, 337-342; Demirel Gökalp 2014, 239; Demirel Gökalp 2017, 349.

2*. AE, 32 mm., 12.50 gr, Ky. 12, tarih: II, Of. Δ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.011.

3*. AE, 32 mm., 9.96 gr, Ky. 6, tarih: II, Of. € , K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.013.

---

53 Katalog numarasında * yıldız işaret bulunan 33 sikke çift darplidir.

MS 612-613

4*. AE, 30 mm., 11.43 gr, Ky. 7, tarih: II/I, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.030.

5*. AE, 30 mm., 11.24 gr, Ky. 1, tarih: II/I, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.037.

6*. AE, 32 mm., 12.50 gr, Ky. 12, tarih: II/I, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.001.

7*. AE, 31 mm., 11.56 gr, Ky. 12, tarih: II/I, Of. C, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.036.

Tip II

MS 612-613

Öy: dd NN HERACLIVS ET HERA CONST P AV; Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus, chlamys ve taç giymişler. Sağ ellerinde haçlı globus tutuyorlar. Başları arasında haç var. Heraclius Constantinus daha kısa boyda.

Ay: M, solda A/N/N/O, üstte haç, sağda yıl rakamı, aşağıda officina harfi, Kesimde: CON

Ref: DOC II/I, 76-83; BMC I, 116-144; MIB III, 159-160; Tekin 1999b, 126; Sear 2006, 805; Demirel Gökalp 2009, 343-361; Ünal 2012a, 109; Demirel Gökalp 2014, 240-248; Demirel Gökalp 2017, 350-366; Ünal vd. 2017, 191.

8*. AE, 29,5 mm., 10.82 gr, Ky. 7, tarih: II/I, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.014.

9*. AE, 30 mm., 9.31 gr, Ky. 12, tarih: II/I, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.029.

10*. AE, 28 mm., 9.70 gr, Ky. 12, tarih: II/I, Of. C, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.039.

MS 613-614

11*. AE, 32 mm., 9.96 gr, Ky. 6, tarih: II/II, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.012.

12*. AE, 32 mm., 13.42 gr, Ky. 12, tarih: II/II, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.021.

13*. AE, 33,5 mm., 11.38 gr, Ky. 1, tarih: II/II, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.003.

14*. AE, 31 mm., 11.31 gr, Ky. 1, tarih: II/II, Of. Γ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.025.

15*. AE, 31 mm., 11.22 gr, Ky. 2, tarih: II/II, Of. Γ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.009.

16*. AE, 29 mm., 10.77 gr, Ky. 12, tarih: II/II, Of. Γ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.007.

17*. AE, 33 mm., 10.07 gr, Ky. 7, tarih: II/II, Of. Γ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.035.

18. AE, 30 mm., 9.68 gr, Ky. 7, tarih: II/II, Of. Γ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.026.

19*. AE, 36 mm., 12.29 gr, Ky. 1, tarih: II/II, Of. Δ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.006.

20*. AE, 29 mm., 12.25 gr, Ky. 6, tarih: II/II, Of. Δ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.033.

21*. AE, 33 mm., 12.19 gr, Ky. 6, tarih: II/II, Of. Δ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.005.

22. AE, 31 mm., 10.29 gr, Ky. 2, tarih: II/II, Of. Δ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.008.

23. AE, 30 mm., 11.74 gr, Ky. 6, tarih: II/II, Of. Ε, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.031.

24*. AE, 32 mm., 11.59 gr, Ky. 1, tarih: II/II, Of. Σ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.024.

25*. AE, 39 mm., 11.85 gr, Ky. 7, tarih: II/II, Of. [ ], K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.004.

MS 614-615

26*. AE, 28 mm., 11.72 gr, Ky. 6, tarih: Ψ, Of. Α, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.002.

27*. AE, 32 mm., 12.45 gr, Ky. 1, tarih: Ψ, Of. Δ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.017.

28*. AE, 33 mm., 12.39 gr, Ky. 12, tarih: Ψ, Of. Δ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.032.

MS 615-616

29*. AE, 31 mm., 13.23 gr, Ky. 1, tarih: Ϛ, Of. Γ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.018.

MS 617-618

30*. AE, 33 mm., 11.32 gr, Ky. 11, tarih: ÇII, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.010.

Nicomedia

Tip I

MS 611-612

Öy: dN HRACLI-PERP AVC; Heraclius'un büstü; cepheden, kısa sakallı, pendilialı taçlı, zırhlı ve paludamentumlu. Sağ elinde haçlı globus, sol elinde kalkan.

Ay: M, solda A/N/N/O, üstte haç, sağda yıl rakamı, aşağıda officina harfi, Kesimde: NIKO

Ref: DOC II/I, 153-155; BMC I, 229-233; MIB III, 174; Sear 2006, 833; Demirel Gökalp 2014, 252.

31. AE, 33 mm., 12.33 gr, Ky. 7, tarih: II, Of. [ ], K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.027.

Tip II

MS 612-613

Öy: dd NN HERACLIVS ET HERA CONST P AV; Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus, chlamys ve taç giymişler. Sağ ellerinde haçlı globus tutuyorlar. Başları arasında haç var. Heraclius Constantinus daha kısa boyda.

Ay: M, solda A/N/N/O, üstte haç, sağda yıl rakamı, aşağıda officina harfi, Kesimde: NIKO

Ref: DOC II/I, 158-160; MIB III, 175; BMC I, 234-243; Sear 2006, 834; Demirel Gökalp 2009, 376-387; Demirel Gökalp 2017, 372-377.

32*. AE, 30 mm., 10.82 gr, Ky. 6, tarih: II/I, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.015.

33*.AE, Follis, 32 mm., 11.62 gr, Ky. 7, tarih: II/I, Of. B, K. Env. No. ANR19.NK.A.CL.023.

MS 613-614

34*. AE, 31 mm., 12.15 gr, Ky. 7, tarih: II/II, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.034.

35. AE, 31 mm., 11.44 gr, Ky. 6, tarih: II/II, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.041.

36. AE, 31 mm., 11.42 gr, Ky. 7, tarih: II/II, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.038.

37*. AE, 34 mm., 11.00 gr, Ky. 12, tarih: II/II, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.028.

Cyzicus

Tip I

MS 611-612

Öy: dN HRACLI-PERP AVC; Heraclius'un büstü; cepheden, kısa sakallı, pendilialı taçlı, zırlı ve paludamentumlu. Sağ elinde haçlı globus, sol elinde kalkan.

Ay: M, solda A/N/N/O, üstte haç, sağda yıl rakamı, aşağıda officina harfi, Kesimde: KYZ

Ref: DOC II/I, 167-170; BMC I, 250-262; MIB III, 184; Sear 2006, 839; Demirel Gökalp 2009, 388-390; Ünal 2012a, 110; Demirel Gökalp 2017, 378-382.

38. AE, 30 mm., 10.91 gr, Ky. 6, tarih: II, Of. B, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.020.

MS 612-613

39*. AE, 34 mm., 13.63 gr, Ky. 6, tarih: II/I, Of. A, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.022.

Darphane Belirsiz

Tip II

MS 612-613

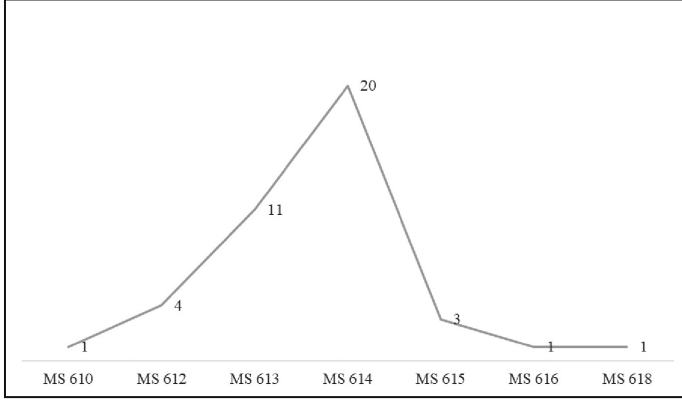
Öy: dd NN HERACLIVS CT HERA CONST P AV; Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus, chlamys ve taç giymişler. Sağ ellerinde haçlı globus tutuyorlar. Başları arasında haç var. Heraclius Constantinus daha kısa boyda.

Ay: M, solda A/N/N/O, üstte haç, sağda yıl rakamı, aşağıda officina harfi, Kesimde: KYZ

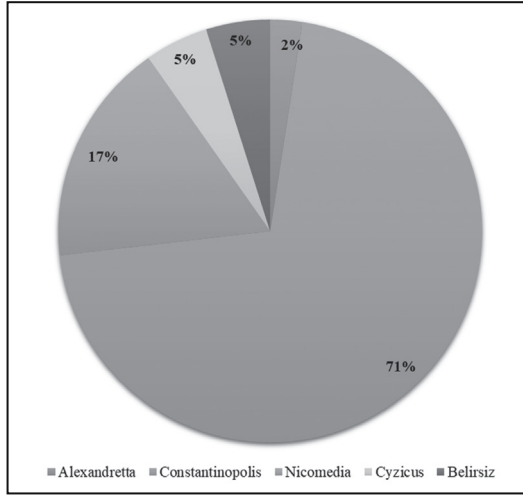
40. AE, 33 mm., 10.61 gr, Ky. 6, tarih: II/I, Of. [ ], K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.040.

MS 613-614

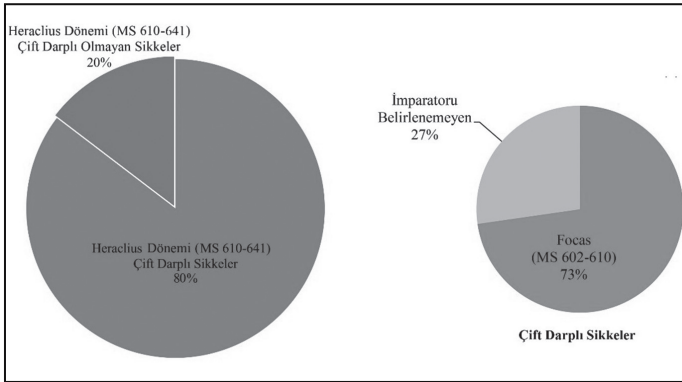
41*. AE, 29 mm., 9,97 gr, Ky. 7, tarih: II/II, Of. Γ, K. Env. No. ANR19. NK.A.CL.019.

Lev. 1: Sikkelerin Darp Yıllarına Göre Dağılımı.

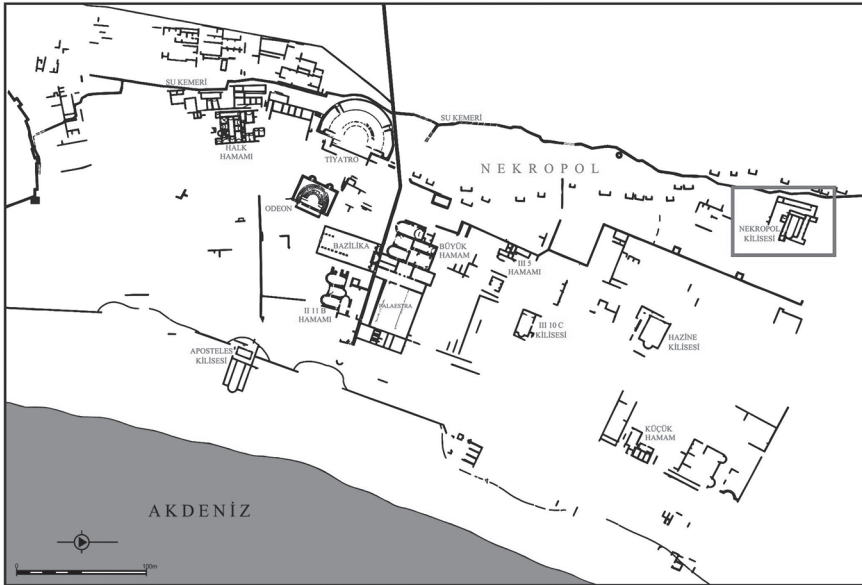
Lev. 2: Sikkelerin Darphanelere Göre Yüzdeleri Dağılımı.

Lev. 3: Çift Darplı Sikkelerin Yüzdeleri Dağılımı.

Lev. 4: Cilicia Bölgesi ve Anemurium Antik Kenti.

Lev. 5: Anemurium Kent Planı ve Nekropol Kilisesi'nin Yeri.

Lev. 6: Anemurium Nekropol Kilisesi Hava Fotoğrafi ve Definenin Buluntu Yeri.

Lev. 7: Definenin Buluntu Anı Fotoğrafi.

1

4

8

19

20

28

30

31

36

38

Lev. 8: Katalogdaki Sikkelerin Fotoğrafları.

İlk Darp Focas

İkinci Darp Heraclius

Kat. No. 8

Lev. 9: Çift Darplı Sikke Örneği Detay Fotoğrafi.

İlk Darp Focas

İkinci Darp Heraclius

Kat. No. 25

Lev. 10: Çift Darplı Sikke Örneği Detay Fotoğrafi.

Kaynakça

Bates 1968

Bates, G. E., "A Byzantine Hoard from Coelesyria," American Numismatic Society, Museum Notes 14, 67-111.

Bell 1916

Bell, H. W., Sardis, Publications of the American Society for the Excavation of Sardis, vol. XI, Coins, Part I, 1910-1914, Leiden.

Bridge - Whitting 1966

Bridge, R. N. -Whitting, P. D., "A Hoard of Early Heraclius Folles", Numismatic Circular, vol. 74, 131-132.

BMC I

Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum: vol. I, (Ed. W. Wroth), London 1908.

Demirel Gökalp 2009

Demirel Gökalp, Z., Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri, Ankara.

Demirel Gökalp – Kılıç 2011

Demirel Gökalp, Z. - Kılıç, S., "Heraclius'un Follisleri: Bolu Arkeoloji Müzesi Örnekleri", (Ed. A. C. Erel, B. İşler, N. Peker ve G. Sağır), Anadolu Kültürlerinde Süreklilik ve Değişim, Ankara, 251-264.

Demirel Gökalp 2014

Demirel Gökalp, Z., Malatya Arkeoloji Müzesi Bizans Sikkeleri Kataloğu, İstanbul.

Demirel Gökalp 2015

Demirel Gökalp, Z., "Byzantine Bronze Coins Found in Anatolia and Their Circulation", (Ed. P. M. Militello, H. Öniz), Soma 2011 Proceedings of the 15th Symposium on Mediterranean Archaeology, held at the University of Catania 3-5 March 2011, vol. 2, Oxford, 849-855.

Demirel Gökalp 2017

Demirel Gökalp, Z., Kütahya Müzesi Bizans Sikkeleri, Ankara.

Diehl 2010

Diehl, C., Bizans İmparatorluğu Tarihi, (çev: A. G. Bozkurt), İstanbul.

Dignas – Winter 2007

Dignas, B. - Winter, E., Rome and Persia in Late Antiquity, Neighbours and Rivals, Cambridge.

DOC II/I

Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume II, Focas to Theodosius III 602-717,

Part 1, Focas and Heraclius (602-641), (Ed. A. R. Bellinger ve P. Grierson), Washington 1966.

Erten vd. 2012

Erten, E. – Özyıldırım, M. - Akçay, T., “Mersin Silifke Olba 2010 Kazısı”, 33. KST/2, 545-564.

Foss 1975

Foss, C., “The Persians in Asia Minor and the end of Antiquity”, The English Historical Review, CCCLVII, 721-747.

Foss 1979

Foss, C., Ephesus after Antiquity: A Late Antique, Byzantine and Turkish City, Cambridge.

Foss 1990

Foss, C., “The Persian Asia Minor and the end of Antiquity”, (Ed. C. Foss), History and Archaeology of Byzantine Asia Minor, Hampshire: Variorum, 721-747.

Grierson 1950

Grierson, P., “The Consular Coinage of “Heraclius” and The Revolt Against Focas of 608-610”, The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society, Sixth Series, vol. 10, No. 37/38, 71-93.

Grierson 1951

Grierson, P., “The Isaurian Coins of Heraclius”, The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society, Sixth Series, vol. 11, no. 41, 55-67.

Grierson 1965

Grierson, P., “Two Byzantine Coin Hoards of the Seventh and Eighth Centuries at Dumbarton Oaks”, Dumbarton Oaks Papers, vol. 19, 209-228.

Grierson 1999

Grierson, P., Byzantine Coinage, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington 1999.

Harl 1996

Harl, K. W., Coinage in the Roman Economy, 300 B.C. to A. D. 700, London.

Harl 2002

Harl, K. W., Kazılarda Bulunan Sikkelerinin Tanımlanması İçin Rehber “Bizans” (MS 498-1282), (çev. B. Delikan), İstanbul.

Hendy 1985

Hendy, M. F., Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300-1450, Cambridge.

Hild - Hellenkemper 1990

Hild, F. - Hellenkemper, H., Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini 5, Wien.

Hill 1996

Hill, S., The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria, USA.

Kaegi 2000

Kaegi, W. E., Bizans ve İlk İslam Fetihleri, (çev. M. Özey), İstanbul.

Kaegi 2003

Kaegi, W. E., Heraclius Emperor of Byzantium, Cambridge.

Leuthold 1952-53

Leuthold, E., "Monete Bizantine Rinvenute In Siria", Rivista Italiana di Numismatica, 31-49.

Lieu - Greatrex 2005

Lieu, S. N. C., - Greatrex, G., The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars, Part II AD 363-630, London.

Metcalf 1962

Metcalf, D. M., "The Aegean Coastlands under Threat: Some Coins and Coin Hoards from the Reign of Heraclius", The Annual of the British School at Athens, vol. 57, 14-23.

Metcalf 1975

Metcalf, W. E., "A Heraclian Hoard from Syria", American Numismatic Society, Museum Notes 20, 109-137.

MIB III

Moneta Imperii Byzantini, vol. III: von Heraclius bis Leo III (610-720), (Wolfgang Hahn), Wien 1981.

Mitchell 2016

Mitchell, S., Geç Roma İmparatorluğu Tarihi M.S. 284-641, (çev. T. Kaçar), Ankara.

Morrisson 2002

Morrisson, C., "Antik Sikkeler Bilimi Numismatik Genel Bir Bakış", İstanbul.

Mosser 1935

Mosser, S. M., A Bibliography of Byzantine Coin Hoards, The American Numismatic Society, New York.

Ostrogorsky 2017

Ostrogorsky, G., Bizans Devlet Tarihi, (çev. F. Işıltan), Ankara.

Oyarçin 2010

Oyarçin, K., 2008 Yılı Kelenderis Agora Bazilikası Kazısında Bulunan Geç Antik Çağ (M.S. 3.- M.S. 7.) Sikkeleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi), Konya.

Oyarçin 2015

Oyarçin, K., "2008 Yılı Kelenderis Agora Bazilikası Kazısında Bulunan Geç Antik Çağ (M.S. 3.- M.S. 7. Yüzyıl) Sikkeleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19/1, 239-264.

Öztürk 2002

Öztürk, İ., "Ekşiler Köyü (Tekeköy) Kurtarma Kazısı", 12. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, Ankara, 119-126.

Özyıldırım - Yeğın 2018

Özyıldırım M.- Yeğın, Y. Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nin Değerlendirilmesi, Seleucia VIII, Olba Kazısı Yayınları, 165-190.

Özyıldırım - Yeğın 2019

Özyıldırım M. - Yeğın, Y., "İmparator Zeno Dönemi'nde Cilicia ve Isauria'da Kilise İnşa Faaliyetleri", (Ed. F. Baz), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, in: Tarihsel Süre İçerisinde Kent, sayı: XX, İstanbul, 264-279.

Pilhofer 2011

Pilhofer, P., "Anemurion", Neues aus der Welt der frühen Christen, Beiträge zur Wissenschaft vom Alten und Neuen Testament 195, Stuttgart, 207-226.

Reinink - Stolte 2002

Reinink, G. J. – Stolte, B. H., The Reign of Heraclius (610-641) Crisis and Confrontation, Leuven.

Russell 1975

Russell, J., "Excavations at Anemurium (Eski Anamur) 1973, Türk Arkeoloji Dergisi, XXII-2, 121-139.

Russell 1976

Russell, J., "Anemurium – Eine römische Kleinstadt in Kleinasien", Antike Welt, Vol. 7, No. 4, 2-20.

Russell 1977

Russell, J., "Excavations at Anemurium (Eski Anamur) – 1975", Türk Arkeoloji Dergisi, XXIV-2, 133-145.

Russell 1979

Russell, J., "Excavations at Anemurium (1978)", Echos Du Monde Classique, Classical News and Views, vol. XXIII, no 1, 1-8.

Russell 1980a

Russell, J., "Excavations at Anemurium (Eski Anamur) 1976", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXV-1, 263-290.

Russell 1980b

Russell, J., "The Changing Face of a Roman City", *Archaeology*, Vol. 33, No. 5, 31-40.

Russell 1983

Russell, J., "A Coin Hoard of Maurice Tiberius from Anemurium, Isaura", *American Numismatic Society, Museum Notes*, vol. 28, 119-131.

Russell 1987

Russell, J., *The Mosaic Inscriptions of Anemurium*, Wien.

Russell 1988

Russell, J., "Conservation and Excavation at Anemurium (Eski Anamur) 1987, X. KST/2, Ankara, 261-270.

Russell 1989

Russell, J., "Christianity at Anemurium (Cilicia)", In: *Actes du XIe congrès international d'archéologie chrétienne*. Lyon, Vienne, Grenoble, Genève, Aoste, 21-28 septembre 1986. Rome: École Française de Rome, 1989, 1621-1637.

Russell 2001

Russell, J., "The Persian Invasions of Syria/Palestine and Asia Minor in the Reign of Heraclius: Archaeological, Numismatic and Epigraphic Evidence", (Ed. E. Kountoura-Galake), *The Dark Centuries of Byzantium (7th - 9th c.)*, Atina, 41-71.

Russell 2002

Russell, J., "Anemourion", (Ed. A. E. Laiou), *The Economic History of Byzantium, From the Seventh through the Fifteenth Century*, Vol. 1, Washington, 221-228.

Sariiz 2014

Sariiz, E., *Tiyatro Kazısı Sikke Buluntuları Işığında Olba Kenti Yerleşim Tarihi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi), Ankara.

Sear 2006

Sear, D. R., *Byzantine Coins and Their Values*, London.

Sebeos 1998

Sebeos, *The Armenian History attributed to Sebeos*, (çev. R. W. Thomson), Liverpool.

Tek 2015

Tek, T., "Side Sikke Buluntuları Işığında MS 622/3'de Pamphylia'ya "Olası" Bir Sasani Saldırısı", *CollAn* 14, 123-136.

Tek vd. 2019

Tek, T. – Köker, H.– Sariiz, E., "Stratonikeia 2008-2018 Yılı Kazılarında Bulunan Erken Bizans Sikkeleri", (Ed. B. Söğüt), *Stratonikeia Çalışmaları 4: Mimari, Heykel ve Küçük Buluntu Araştırmaları*, İstanbul, 175-209.

Tekin - Ünlü 1998

Tekin, O. - Ünlü, Y., "Küstüllü Hoard of Byzantine Solidi", *Anatolia Antiqua* VI, 279-285.

Tekin 1999a

Tekin, O., "Monete Provenienti Dallo Scavo", (Ed. E. Schneider, E. Bretschneider), *Elaiussa Sebaste I Campagne di Scavo 1995-1997*, Roma, 319-326.

Tekin 1999b

Tekin, O., *Bizans Sikkeleri*, İstanbul.

Tekin 2000

Tekin, O., *Eskiçağda Para (Antik Numismatiğe Giriş)*, İstanbul.

Tekin 2003

Tekin, O., "Catalogue of the Excavation Coins found in the Campaigns of 1998 and 1999", *Elaiussa Sebaste II*, (Ed. E. E. Schneider), Roma, 541-556.

Tekocak 2017

Tekocak, M., "Anemurium Antik Kenti Kiliselerine Genel Bir Bakış", VIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri (04-06 Mayıs 2017), Konya, 133-142.

Tekocak 2019

Tekocak, M., "Excavation and Restoration Studies at Anemurium in 2018", *ANMED* 17, 212-221.

Tekocak vd. 2019

Tekocak, M. – Gündüz, R. – Aldemir, C., "Anemurium Odeonu Üzerine Yeni Bir Değerlendirme", *Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı*, Ankara, 521-547.

Ünal 2012a

Ünal, C., *Manisa Müzesi Bizans Sikkeleri*, Manisa.

Ünal 2012b

Ünal, C., *İzmir İli ve İlçeleri (Bergama, Efes, Ödemiş Müzeleri) Örnekleri ile I. Dönem Bizans Sikkeleri, 5 Yüzyıl Sonu 8 Yüzyıl Ortası*, Manisa.

Ünal vd. 2017

Ünal, C. – Tatar, Ö. – Toy, M., Tunay Demran Koleksiyonu, İzmir.

Ünal 2018

Ünal, C., “Kadıkalesi/Anaia Hoard A: Seventeen Grave Finds Hyperpyra From The Reign of Nicaean Emperor Ioannes III Doukas Vatatzes (1221-1254)”, *Annali* 64, 147-161.

Seleucia | Sayı X | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis
Fikret K. Yegül

9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzuran Caman

35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında
Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
*Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in
The Light of Two Examples from The Museum of Silifke*
Emel Erten

57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde
Lale Yılmaz - Halil Sözlü

75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz

97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce

127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile
Ölü Gömme Gelenekleri
*Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period
Tombs of Phocaea*

Sabri Arıcı

155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir
Mezar Steli
*A Grave Stele at the Hellenistic Period from Mersin
Museum*

Ulus Tepebaş - Handegül Canlı

185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme
Cam Buluntuları
Early Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

201

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve
İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
*Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped
Tunnels in Pontos Region*

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut

227

Bingöl Şerevdin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve
Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
*The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock
Settings of Bingöl Şerevdin Plateau*

Sırrı Tiryaki

251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church
Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak

269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı
Kabartmalı Kâseler

The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz

297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir Patera
*A Terracotta Handled Patera with Ram Head from Miletus
(Ionia)*

Reyhan Şahin

329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Trygiph-Metope Friezes from the Tarsus Museum
Gamze Evgen

355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
*Some Observations on The Excavation in The Monastery
of Olba*

Murat Özyıldırım

375

Kitap Tanıtımı

Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins
to Late Antiquity

Emel Erten

389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir
Kemik Objeleri

Halil Özkan

395

ISSN 2148-4120

ISBN 978-605-9636-41-2

9 786059 636414

